

טיול לאורך תוואי המים העירוני

פְּרָדָס, הָדָר וְהַדָּס

מאת אשר אמדו

ממַעַן הַבְּיָעָה,
יְצִיר הַפְּרִיָּאָה,
זוֹרֵם הַיַּרְקוֹן,
אֵלֵי יָם.

קָנִי הַסּוּף, הַיּוֹנִיקִים,
הָעוֹפוֹת, הַדְּגָה,
צוֹפִים זֶה יוֹבְלוֹת,
מַפְיִטִים בְּדָאָה.

בְּחִלּוֹמוֹ הַרְטָב,
חוֹלֵם הַיַּרְקוֹן,
רוֹאֵה וְחוֹזֵה,
חוֹזֵה וְחוֹזֵה.

אֵיךְ יוֹבְלִיו,
פְּרָדָס, הָדָר וְהַדָּס,
נַחְלֵי הָאֲנָב,
נוֹבְעִים, מַפְפִּים?

פִּיצָד יוֹבְלִיו,
מְאִפְיָקִי מִיַּמִּיו,
זוֹרְמִים וְעֵטִים,
שׁוֹעָפִים, שׁוֹעָטִים.

זוֹרֵם, מִתְפַּתֵּל,
זוֹחֵל וְכוֹאֵב,
בְּבָכֵי תְרִישֵׁי,
מְרִיר וְדוֹאֵב.

מִמְתִּינִים שָׁנִים,
מַחְפִּים מִיַּחְלִים,
לְמִים זוֹרְמִים,
זְכִים וְצִלוֹלִים.

כִּיצַד זֶה מִיַּמִּיו,
הַדְּלוֹחִים, עֲכוּרִים,
מוֹשְׁבִים וְהוֹפְכִים
לְצִלוֹלִים, טְהוּרִים?

אֵיךְ יוֹבְלִיו,
פְּרָדָס, הָדָר וְהַדָּס,
נַחְלֵי אֵיתָן,
בְּדָרְךְ אֵלָיו?

עוֹפוֹת וְדָגִים,
שׁוֹחִים לְאֵטִים,
כֹּל אֶחָד בְּדָרְכּוֹ,
וּבְתוֹאֵי מְסָעוֹ.

נקודת התחלה וסיום

רחוב ששת הימים,
גיל עמל

אורך מסלול

16 ק"מ

דרגת קושי

מאתגר

מסלול מעגלי

מתי כדאי ?

בשעות הבוקר

למה כדאי ?

חוויתי וחינוכי

החזון התכנוני הייחודי במדינה המיושם בימים אלו בהוד השרון

לקיימות וכן סקר הטבע העירוני שנערך בעיר - שני אלו מהווים נדבך נוסף לחזון העירוני של הוד השרון "קהילה וטבע במרכז" ומאפשרים לצד יצירתם של המרחבים האקולוגיים הייחודיים את הפיכתם למוקדי למידה עבור תלמידי העיר והאזור מגני הילדים ועד לסיום התיכון וזאת על מנת לאפשר הרחבת תחומי החינוך לאהבת הסביבה ושמירה על ערכי הטבע תוך יישום עקרונות הפיכתם של מטרדים סביבתיים למשאבים אקולוגיים לרווחת הכלל.

טיול לאורכו של תוואי המים העירוני מאפשר למטיילים חשיפה חווייתית ובלתי אמצעית למערכת טיהור והשבת המים הייחודית לעיר הוד השרון, מערכת זו היא התורמת הגדולה ביותר בישראל, נכון להיום, לפרויקט הלאומי לגאולתו של נחל הירקון ובאמצעותה מוזרמים מידי שנה כ- 12 מיליון קוב מים מטהורים לצורך שיקומו של הנחל המזוהם. בתהליך יצירתה של מערכת זו הוחלט להפכה למערכת גלויה הכוללת אתרים רבים לאורכה בהם ניתן ללמוד על הליכי טיהור המים השונים כמו גם אודות היסטוריה ורמת המים במרחב העירוני והאתרים הרבים שהוקמו מימי עבר ועד היום כחלק ממערכת זו המממשת את עיקרון החזרת המרחבים הטבעיים והיסטוריים של נחל הדר ונחל הירקון לתושבי העיר ועל כן הוחלט על יצירתם של מנגנוני הגנה סטטוטוריים בלתי הפיכים שישמרו עליהם בעתיד מלחצי הפיתוח המודרני.

הפרויקט זוכה לתמיכה מכל הגופים במדינה הקשורים לשמירת טבע, נוף וסביבה, בהיותו פרויקט ייחודי בארץ ובעולם המביא לידי מיצוי עקרונות שיקום ופיתוח של פלג נחל זורם תוך מיצוי עקרונות תכנון סביבתי.

טיול מהנה !

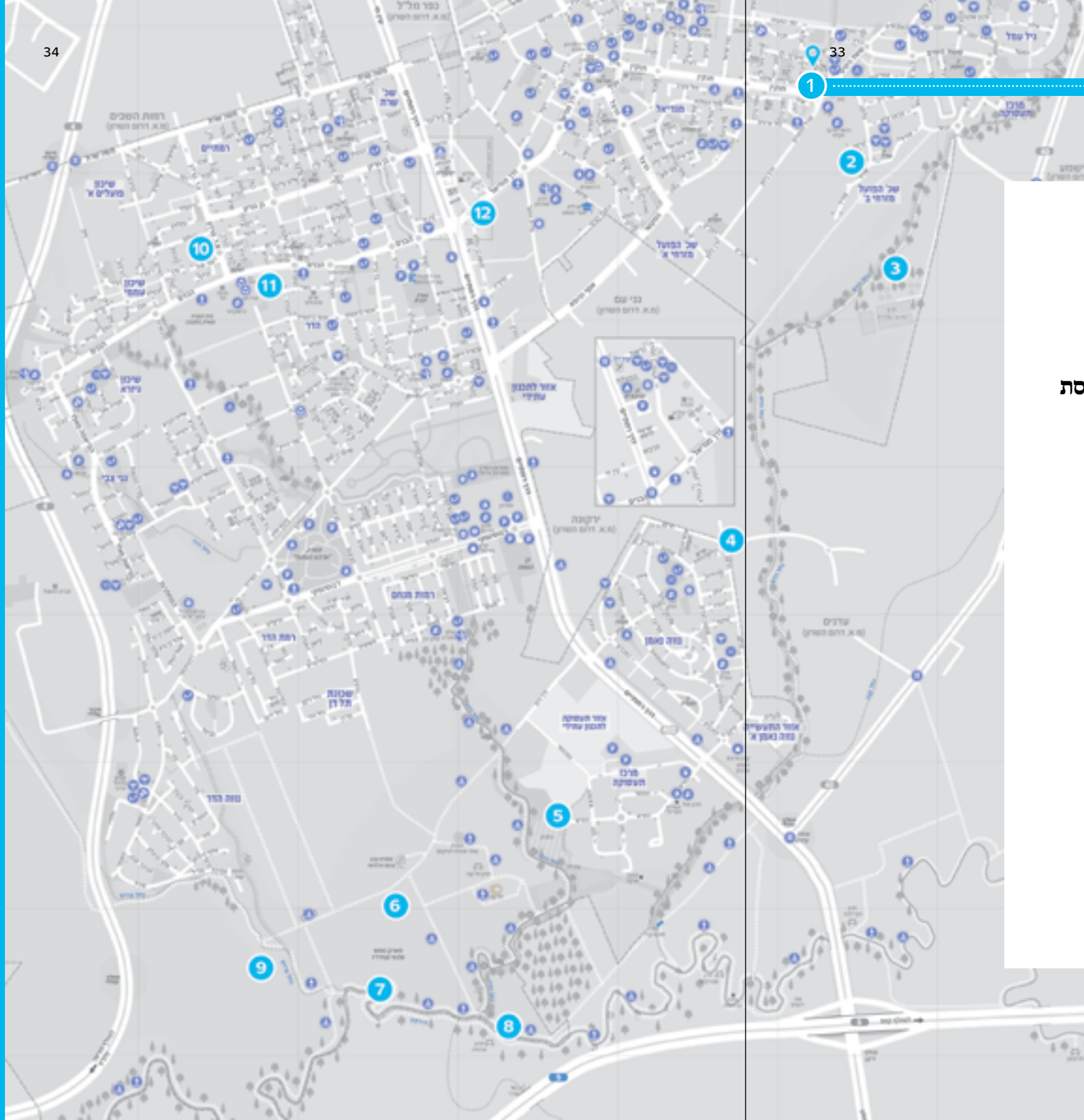
במרכזה של תכנית המתאר לעיר, המיועדת למימוש רב שנתי, ניצב חזון "הטבע העירוני" - פרויקט פורץ דרך ומחולל שינוי במדינה ובאזור כולו במיוחד לאור המחסור הכלל אזורי במים.

חזון זה כולל את הרחבתם של השטחים הירוקים בהוד השרון שעתידים להכפיל עצמם מ-15,000 מ"ר ל-32,000 מ"ר ונועד להבטיח את שימור ההיסטוריה לצד פיתוח מודרני ומתקדם לעתיד תושבי העיר והאזור. בנוסף, ל-60 הפארקים והגינות השכונתיות הקיימות היום, תתווספה רשת של 6 פארקים גדולים בשטח כולל של כ-600 דונמים, שייצרו רצף ירוק במרכזה של העיר. לצדם של הפארקים תוקמנה מגוון גינות שכונתיות נוספות אשר יספקו לכל התושבים מרחבי פנאי בסמיכות למקום מגוריהם.

גולת הכותרת של הטבע העירוני בהוד השרון הוא פארק הוד השרון, פארק רחב היקף בשטח של 1,400 דונמים בדרום מערב העיר. בחודש מרץ 2018 נחנך חלקו הראשון של הפארק המשתרע על פני 200 דונמים ראשונים וכולל מתחמי נופש ופנאי, לצד מערכת ייחודית לטיהור והשבת מים הזורמים ממכון הטיהור המקומי, דרך שני אגני אחו-לח Wet Land בהיקף של כ-40 דונמים ועד לאגם אקולוגי ייחודי מסוגו בהיקף של 30 דונמים ולנחל הירקון כחלק מהפרויקט הלאומי לגאולתו ובעתיד אף צפויים המים לשמש להשקיה. לצד מערכת זו,

יכלול הטבע העירוני גם את חידושם והחייאתם של תוואי הנחלים שזרמו בעבר בעיר ובסוף התהליך הרב שנתי, יזרמו בהוד השרון ובישובים הסמוכים 22 ק"מ של נחלים, סביבם תישמר רצועה ברוחב 100 מטרים שתשתמש כאזור פנאי ונופש, לצד שבילי הליכה ורכיבה.

לחזון ייחודי זה מתווספת תוכנית האב העירונית

1 מגדל המים גיל עמל

2 מכון טיהור השפכים

3 נחל הדס

4 מגדל המים נוה נאמן ומתחם בתי הכנסת

5 נחל הדר

6 פארק הוד השרון והאגם האקולוגי

7 אגני האחו לח

8 גשר נחל הדר
נחל הירקון ומכון שאיבה פרדס בחריה

9 תוואי נחל פרדס, בריכת האגירה
ואפיק המרחב העירוני של נחל הדר

10 בריכת המים בבית הנערה-בית שיפר

11 בריכות האגירה בגבעת הכיבוש

12 מגדל המים הראשון במגדיאל

1 מגדל המים גיל עמל

כתובת: רחוב ששת הימים

מגדל המים גיל עמל. שומר בשנת 2008

ביטוי ליופיו. בנוסף למגדל, נבנה בסמוך מעגל תנועה מרשים ובמרכזו ניטע עץ זית עתיק.

במידה והינכם מטיילים באזור במהלך חודשי שנת הלימודים בהחלט מומלץ לבקר גם בחווה החקלאית הייחודית של הוד השרון הממוקמת במרחק צעידה קצר ממגדל המים, ברחוב גולומב הסמוך. החווה פתוחה מידי יום בין השעות 7:30 עד 17:00 ובימי שישי לסרוגין ובתחומה שטחי חקלאות רבים ולאורך השנה מתקיימת במקום פעילות חינוכית ענפה עבור תלמידי הוד השרון והערים השכנות וכן מתקיימים מגוון אירועים דוגמת ימים פתוחים, ירידי איכרים ועוד.

את הסיוור מומלץ להתחיל ברחוב ששת הימים, פינת רחוב חנקין, בסמוך למגדל המים ולבית הספר תל"י שם תמצאו לנוחיותכם מתחם חניה ללא עלות בו תוכלו להשאיר את הרכב הפרטי לקראת יציאה לטיול הרגלי ולשוב אליו בסיום המסלול המעגלי.

השם גיל עמל הינו שם כולל למספר שכונות שהוקמו על חורבות וסביבת הכפר הערבי ביר עדס, שתושביו נמלטו בשנת 1948 לאחר קרב עם אנשי מגדיאל ועוריהם בפברואר - מארס 1948. הכפר ביר עדס היה ממוקם על שרידי ישוב מהתקופה הרומית, ביוזנית וערבית הקדומה. השכונה מתחילה מתחילת רחוב ששת הימים ומזרחה.

השכונה הראשונה בגיל עמל, שכ' בלוקונים ברחוב קיבוץ גליות, הוקמה בשנת 1950 עבור עולים חדשים. נבנו בה 98 יחידות דיור, לכל יחידת דיור הוקצה שטח למשק עזר.

השכונה השנייה, שיכון עובדים ברחובות ששת הימים ושפרינצק, הוקמה בשנת 1951, נבנו בה 148 יחידות דיור, רובן עבור עולים חדשים ומיעוטן עבור פועלים ממגדיאל. באותה השנה נבנתה גם שכונת הפועל המזרחי ב', ברחוב גולומב ושכ"ל אשר כללה 63 יחידות דיור עבור עולים חדשים.

בשנת 1953, הוקמה שכונת שיכון עולים, באזור רחוב המעגל וחרמון ונבנו בה 224 יחידות דיור עבור מפוני מעברת מגדיאל.

מגדל המים בכניסה לשכונת גיל עמל מהווה את אחד מסמליה הבולטים של השכונה. הוא נבנה בשנות החמישים עם הקמת השכונה ושימש כספק מים לתושביה. כחלק מפעילות העירייה לשימורו עבר בשנת 2008 המגדל שיפוץ חיצוני בידי האומן איל שלם ובמסגרת השדרוג, חוזק המגדל מבחינה קונסטרוקטיבית, טויה ונצבע. כמו כן, הותקן שלט "גיל עמל 1950" והוא מואר בתאורה מיוחדת הנותנת

מכון הטיהור הוד השרון

2 מכון טיהור השפכים

כתובת: מזרחית לרחוב השח"ל

2

להשקייה ולפריקט גאולת הירקון. המכון מהווה את נקודת האיסוף והמוצא של הפריקט הייחודי לעיר הוד השרון במסגרתו הופכים מי השפכים ממטרד למשאב סביבתי.

במסגרת הפרוייקט, מכון טיהור הוד השרון - כפ"ס המשודרג מוציא מים מושבים ברמה שלישונית, המים מוזרמים בצינור תת קרקעי אל אגני האחו-הלח, אגני הטיהור הלחים בעיר, לטיהור וליטוש לפני הזרמה לירקון.

מהאגנים הלחים מוזרמים המים לאגם האקולוגי הייחודי של הוד השרון להמשך ליטוש וטיהור וממנו מוזרמים בצינור תת קרקעי לראש נחל הדר ולאורכו של הנחל כנחל טבעי עד חיבורו לירקון.

פרטים נוספים אודות האגנים הלחים ופארק הוד השרון תוכלו למצוא בהמשך המסלול ובמסלול הצהוב - טיול בפארק הוד השרון.

ממגדל המים נמשיך לכיוון דרום - מזרח לאורך קו החיבור בין בתי גיל עמל והשדות, עד רחוב השח"ל, בקצה הרחוב נפנה מזרחה בשביל אל כיוון מכון טיהור השפכים הוד השרון, אליו ניתן להיכנס מן הצד המזרחי.

מכון הטיהור הוקם בשנת 1995 הינו מכון משותף לערים כפר סבא והוד השרון, אשר שודרג בשנת 2012 בהשקעה של עשרות מיליוני שקלים. כיום פועל המט"ש בצורה מיטבית ומהווה דוגמה הנלמדת ברשויות המקומיות לתפעול מיטבי ושמירה על הסביבה של מתקנים מסוג זה. בין המערכות המתקדמות הפועלות במכון ניתן למצוא שלוש מערכות לניקוי וטיהור המים עד לרמה שלישונית, מערכת המאפשרת ייצור חשמל המשמש להפעלת המכון ומערכת פחם פעיל ל נטרול ריחות. אל המכון מוזרמים מי השפכים של שתי הערים ושל ישובים סמוכים נוספים ובו עוברים המים שלושה תהליכי ניקוי מתקדמים, בסיומם הופכים השפכים למי קולחין המשמשים

נחל הדס זורם

3 תוואי נחל הדס

3

כתובת: דופן מערבית של מכון הטיהור

בדופן המערבית של מכון טיהור השפכים עובר נחל הדס וממשיך דרומה עד נחל הירקון. מדרום למכון טיהור השפכים יוצא הנחל מגבולותיה המוניציפאליים של הוד השרון, אך חוזר לגבולותיה בדרום נווה נאמן. נחל הדס הוא נחל בשרון הנמשך לאורך של כ-10 ק"מ. ראשיתו במבואותיה הדרומיים של העיר קלקיליה, עובר דרומית לעיר כפר סבא, צפונית למושב שדי חמד, חוצה את מושב עדנים בטבורו מצפון לדרום, ומתחבר אל נחל קנה דרומית להוד השרון.

מי הקולחין המופקים בסופו של התהליך ממכון הטיהור מוזרמים לנחל המהווה את אחד ממקורות נחל הירקון, ומשמשים לחקלאות ולהחדרה למי התהום באזור. במסגרת תוכנית הטבע העירוני הייחודית לעיר הוד השרון הוגדרו 4 הנחלים הזורמים בתחומי העיר: הדס, הדר, פרדס וקנה, כנחלים המיועדים להחייאה ושיקום כנחלים זורמים במרחב העירוני ובישובים הסמוכים. הנחלים נמשכים על פני אורך כולל של 22 ק"מ ולאורכם מתוכננת שימורה של רצועה ירוקה ופתוחה ברוחב כ-100 מטרים אשר תהווה תוספת

נווה נאמן ומגדל המים בעבר.

4 מגדל המים נווה נאמן ומתחם בתי הכנסת

4

כתובת: סמטת החשמונאים ורחוב שמעון הצדיק

המדרש ניצב ממזרח לה, בית הכנסת הפרסי ניצב מצפון לה ובית הכנסת הכורדי ניצב מצפון לבית המדרש וממזרח לבית הכנסת הפרסי. בתי הכנסת שיקפו ומשקפים את המבנה העדתי של השכונה והקהילות משתפות ביניהן פעולה ומקיימות מניין משותף בימים בהם אין די מתפללים בכדי לקיים מניין נפרד בכל בית כנסת. למקבצי בתי הכנסת בעיר חשיבות היסטורית שכן הם שימשו את העדות השונות באופן האופייני לשכונות עולים, כך למשל מקבץ בתי הכנסת בשכונת הפועל מזרחי ב' וכן מקבץ בתי הכנסת בשיכון גיורא. עם זאת, עברו של המתחם בשכונת נווה נאמן כחלק מן הפרדס הגרמני, היותו עדות לאופן שבו הוסבו מבנים ומתחמים קיימים לשימושים חדשים. אופן ההצבה של המבנים כך שהם יוצרים מתחם אדריכלי אחד, הופכים את המקום לייחודי.

כמו כן, המקום משמש כמרכז תרבותי ורוחני של תושבי השכונה דבר ההופך את המתחם לבעל ערך חברתי רב.

נמשיך לאורך תוואי הנחל עד המפגש עם הדרך הראשית של מושב עדנים במשך כקילומטר וחצי ומשם נמשיך על הכביש עד לרחוב הרקון, נרד דרומה ברחוב הרקון ונפנה מערבה ברחוב מתיניהו, שם נעלה צפונה ברחוב משה הצדיק, ונפנה מערבה אל סמטת החשמונאים. אדמת נווה נאמן נקנתה בשנות הארבעים על ידי קבוצת חקלאים גרמנים אשר נטעו במקום פרדס. לאחר קום המדינה הועברה האדמה לשטח השיפוט של רמתיים ויועדה לבניית שכונה למפוני מעברות רמתיים והדר. החלקה שבה נמצאו באר מים, בריכת אגירה ומבנה הוסבה לשימוש ציבורי. הבית שעמד על החלקה היה לבית הכנסת האשכנזי ועם השנים נבנו על המגרש מבנים נוספים שיועדו לשמש כבתי כנסת לעדות השונות בשכונה. מתחם בתי הכנסת ממוקם ברחוב שמעון הצדיק 3. במתחם ארבעה מבנים בני קומה אחת. שלושה מהם משמשים כבתי כנסת ואחד משמש כבית מדרש. ארבעת המבנים ממוקמים בצורת "ח" מסביב לחצר. הכניסה למתחם נמצאת ברחוב שמעון הצדיק. מהרחוב נכנסים לחצר המשמשת כמבואת כניסה וכחלל משותף. בית הכנסת התימני ניצב מדרום לחצר, בית

גשר נחל הדר

5 נחל הדר

כתובת: לאורך דרך הים

מורכבות מבנית ומגוון בתי גידול בגוף המים ובגדות, עם מבנה עמיד לשיטפונות. בהליך שיקומו של הנחל הונחה שכבת איטום וייצוב באופי טבעי בתעלת הזרימה הקבועה ובוצע ייצוב צמחי בגבהים שונים, תוך שימוש בצמחיית נחלים וגדות אופיינית, במטרה לשחזר את גוף הנחלים ובתי גידול בעלי חיים שהיה קיים באזור בעבר. תוואי הנחל טבעי ומתפתל, כולל מעל 30 מפלונים קטנים וצמחיית נחלים, לאורכו. שבילי אופניים והליכה לצד הנחל ופגל המים הקיצי מספקים למבקרים חווית טבע ייחודית בקרבת העיר.

נמשך ממגדל המים לכיוון רחוב אפק וברחוב אפק לכל אורכו לכיוון מערב, עד רחוב דרך רמתיים, ומשם מזרחה על דרך הים עד נחל הדר. נרד בשביל אורך תוואי הנחל לכיוון דרום, מדובר בהליכה חווייתית הנמשכת על פני כ- 1600 מטרים. נחל הדר הינו כאמור אחד מ-4 הנחלים בתחומי העיר: הדס, הדר, פרדס וקנה המיועדים להחייאה ושיקום כנחלים זורמים במרחב העירוני ובישובים הסמוכים. הנחלים נמשכים על פני אורך כולל של 22 ק"מ ולאורכם מתוכננת שימורה של רצועה ירוקה ופתוחה ברוחב כ-100 מטרים אשר תהווה תוספת לשטחיה הירוקים של העיר ותאפשר הנאה ממרחבי הטבע והפנאי בסמיכות לאזורי המגורים השונים בהם עוברים הנחלים. הזרמת מים מושבים לאורך השנה כולה, ברמה שלישונית, היא הרמה הגבוהה ביותר הכוללת ליטוש באגני האחו-לח עליהם נפרט בהמשך, הופכת את נחל הדר לנחל חי, משוקם ומשוחזר כנחל טבעי תוך החזרת המורפולוגיה של נחל זורם ומתפתל בטבעיות בשטח המישורי. מבנה הנחל כולל שיפועי גדות משתנים ליצירת

פארק האקולוגי הוד השרון

6 פארק הוד השרון והאגם האקולוגי

כתובת: רחוב דרך הים

הזרמתם של המים לאגם החלה בחודש ספטמבר 2014 לאחר שתילת הצמחייה וסיומן של עבודות איטום האגם ויציקת הרציפים והגשרים, כמו כן כוסה האגם בחמרה וזאת כחלק מההיערכות האקולוגית במקום.

הטיילת סביב האגם, הרציפים ומרפסות הנוף המוצללות מאפשרים למבקרים הנאה מנוף הפארק, לצד מסתורים המספקים תצפיות חקר ולימוד על בעלי החי והכנף המתקבצים בסביבה הטבעית המשוקמת והעשירה. פארק הוד השרון כולו משמש כמאגר גנטי לצמחים שבעבר גדלו בסביבת הירקון. מאגר זה כולל עשרות מינים וסוגים כאשר עם התרחבות הצמיחה נוספו למרחב הפארק עשרות מיני בעלי חיים, בעלי כנף ומיני דגים שלאורך השנים נעלמו מאזור זה וכעת שבים לחיות בתחומו. פעילות ייחודית זו הובילה להפיכתו של הפארק לאתר תצפית ייחודי עבור צפרים חובבים ומומחים. סביב לאגם נסללו שבילי הליכה ושבילי רכיבה על אופניים ובהמשך, יוצבו ברחבי הפארק עשרות ספסלי ישיבה, פרגולות הצללה, ברזיות לרבות לבעלי חיים, מתחמי שירותים ועוד.

נחל הדר המשוקם וגדותיו מהווים את השלד ועמוד השדרה של פארק הוד השרון. משני צדי הנחל רצועה ירוקה של כ-600 מטרים ללא בנייה המובילה לפארק רחב ידיים ובו מדשאות, טיילת רחבה, רציפים ומרפסות נוף. הפארק נחנך בחודש מרץ 2018 והוא נוצר כחלק מראייה עירונית ארוכת טווח ובהתאם לחזון העירוני 'קהילה וטבע במרכז' ותוכנית המתאר העירונית המגדירה ומקבעת לדורות הבאים את רצף השטחים הפתוחים והירוקים של העיר. בהתאם, יזמה עיריית הוד השרון את פרויקט החייאת נחל הדר והקמתו של פארק הוד השרון ובמרכזו האגם האקולוגי. נכון להיום משתרע הפארק על פני 200 דונמים והוא עתיד להתרחב ל-1400 דונמים. סביב האגם, נשתלו למעלה מ-400,000 שתילים וצמחים.

כולם צמחים טבעיים אשר גדלו בעבר באגן עמק הירקון. הייחורים והזרעים הונבטו ונשתלו לאורך הנחל ומסביב לפארק, מה שהפך את הצומח בפארק למאגר גנטי ובנק לאומי לצמחים שהוכחדו, לצד למעלה מ-200 עצים בוגרים ושני עצי הזית בני כ-1000, שנתרמו על ידי קק"ל.

אגם פארק הוד השרון

מדובר במימוש של החזון העירוני ובתרומתה של העיר הוד השרון לפרויקט הלאומי לגאולת הירקון. הנחלים הזורמים, האגם האקולוגי והפארק סביב לו יהיו לאתר טבע עירוני ייחודי בישראל. שילוב האגם בפארק הנחל המשוקם בקרבת אזור התעשייה נוה נאמן יוצר ממשק אורבני חי בין אזור התעשייה המורחב ממזרח, לבין הפארק.

בנוסף למתקני הנופש והפנאי, עתיד לכלול הפארק שטחי חקלאות עירונית, גינות אורגניות, מתחמי ספורט אקסטרים, מתקני פעילות לפעוטות ולילדים, מתחם הסעדה ושירותים, מתחם להקמת פקולטה ללימודי הסביבה וכן פיתוח 'הר הזבל' ומבנה אבו קישק הסמוך.

הפארק הוא הצעד הראשון בתכנית העיר הוד השרון להתפתחות דרומה בהתאם לתכניות המתאר. בשטח שמדרום לעיר יגדיר את גבולה הדרומי, וממנו דרומה ישתרעו הפארק העירוני וגן לאומי ירקון. בשלב מתקדם זה יהווה הפארק, כמו גם נחל פרדס שממערב, מסדרון ירוק ורחב שיחבר את העיר עד הגן הלאומי ירקון מדרום.

נחל פרדס

פרדס בחריה

9 נחל פרדס, בריכת האגירה ומכון המרחב העירוני של נחל הדר

9

8 גשר נחל הדר, נחל הירקון ומכון שאיבה, פרדס בחריה

8

כתובת: רחוב האש"ל

מהחיבור בין נחל הדר לנחל הירקון יש לפנות מערבה ולהמשיך לאורך תוואי דרך העפר. בחיבור בין נחל הירקון לנחל פרדס, נעלה צפונה לאורך נחל פרדס לאורך השטחים החקלאיים ועד לשכונת נווה הדר. בנקודה זו נחל פרדס מתפתל מערבה, אך אנחנו נמשיך צפונה לאורך השביל החיצוני לשכונה המהווה גבול בין הבתים לשטחים החקלאיים. נפנה מזרחה בשביל העפר הממשיך את רח' האצ"ל ונעלה צפונה לרח' האש"ל. אורך המסלול: 2,300 מ' ובדרך נראה את נחל פרדס במופעו הטבעי, שטחים חקלאיים, תחנת שאיבה בקצה רחוב חטיבת צה"ל, ובריכת אגירה במרכז רחוב האש"ל. נמשיך צפון מזרחה לאורך רחוב הפרדס, נחלוף על פני פארק ארבע העונות, עליו ניתן לקרוא בהרחבה בפירוט המופיע במסגרת המסלול הסגול זו, עד לצומת הציונות. שם נקודת החיבור של נחל הדר מן התעלה, לתוואי טבעי ופתוח. אורך המסלול עד הנחל: כ-1100 מטרים.

כתובת: במורד נחל הדר דרומה

נמשיך דרומה במורד נחל הדר לכיוון הירקון לאורך כק"מ. שם נפגוש בגשר החיבור שבין נחל הדר לנחל הירקון ובהמשך במכון שאיבה - זהו מתחם פרדס בחריה. פרדס בחריה ניטע במהלך שנת 1905 והשתרע על פני כ-600 דונמים משני צדי נחל הדר ונחל הירקון. במשך השנים היה זה הפרדס הגדול בארץ בבעלות יהודית. קרוניות הפרי הוסעו על גבי מסילות, אשר חצו את הנחל על גבי גשר. כיום משמש הגשר להולכי רגל מעל לנחל. מבנה מורכב מעמודי בטון עליהם הונחו קורות ברזל וככל הנראה, על הרלסים הונח משטח עשוי ברזל ועץ וכי על המשטח הוזה יצקו משטח בטון. לגשר חשיבות נופית וסביבתית רבה, הגשר הינו חלק ממתחם פרדס בחריה, אחד ממרכיבי מרחב טבע, נוף מורשת, וחלק משביל ישראל. חשיבותו ההיסטורית בכך שהגשר הינו עדות למורשת הפרדסנות ששימשה בסיס להתיישבות באזור השרון בכלל ובעיר הוד השרון בפרט. בסמוך ממקום מכון שאיבה וזאת כחלק מהגן הלאומי שבמתחם. זהו מכון שאיבה ההיסטורי היחיד בתחומי הוד השרון והוא חלק מפרדס בחריה. המבנה קיים אך מכוסה לגמרי בצמחייה.

אגני האחו לח

7 אגני טיהור לח

7

כתובת: בדופן הדרומית של פארק הוד השרון

ממכון הטיהור מוזרמים מי הקולחים במערכת אקולוגית לביצוע טיהור חיידיקים וממנה לאגני האחו לח, המאפשרים טיהור ביולוגי באמצעות צמחייה. מהאגנים הלחים מוזרמים המים לאגם האקולוגי הייחודי של הוד השרון להמשך ליטוש וטיהור וממנו מוזרמים בצינור תת קרקעי לראש נחל הדר ולאורכו של הנחל כנחל טבעי עד חיבורו לירקון.

האגנים הירוקים מהווים מוקד ללמידה סביבתית במסגרת מגוון תכניות חינוכיות ללמידת ערכי הקיימות, שמירה על הטבע, איכות הסביבה ופיתוח עיר מקיימת בישראל. במתחם מתקיימים סיורים לימודיים, מבוצעות עבודות חקר סביבתי. המערכת בשלמותה מאפשרת, נכון להיום, הזרמתם של כ-12 מיליוני קוב מים מידי שנה לירקון, הכמות הגדולה ביותר המוזרמת לשיקומו.

נרד בשביל לכיוון דרום, בהליכה קצרה של כ-24 מטרים לאורך נחל הדר ונעלה על גבעה קטנה המובילה אל מתחם האגנים הלחים, המוכרים בשמם המקצועי "אגני האחו לח" או בלועזית wetlands. זה הזמן להיזכר בנקודה השנייה בה ביקרנו במסגרת טיול זה - מכון טיהור השפכים של הוד השרון והרשויות הסמוכות. אל המכון מוזרמים כאמור מי השפכים ובו עוברים המים תהליך מתקדם בסיומו הופכים השפכים למי קולחין המשמשים להשקיה ולפרויקט גאולת הירקון. המכון מהווה את נקודת האיסוף והמוצא של השפכים וממנו יוצאים מים מושבים ברמה שלישונית המוזרמים בצינור תת קרקעי אל אגני האחו-הלח.

אגני האחו לח הוקמו בעיר במקביל להתקדמות עבודות שדרוג מכון הטיהור, כאשר בעקבות אסון המכבייה התקבלה תרומת יהדות אוסטרליה אשר נותבה להקמתם של האגנים - האגנים הירוקים (wet land) המשתרעים על שטח של 88 דונמים וממוקמים בצדו הדרום מערבי של פארק הוד השרון, בסמיכות ל"הר הזבל".

בריכת האגירה גבעת הכיבוש. 1930

10 בריכת המים בית הנערה בית שיפור

כתובת: רחוב הבנים - פינת רחוב גורדון

לאורך מסלול נחל הדר הפתוח נמשך כק"מ בשביל עד רח' ההכשרות שם נמשך צפונה ונפנה מזרחה ברח' הבנים עד לכניסה לבית הנערה ומתחם בית שיפור, הממוקמת מול רחוב גורדון. בשנת 1927 רכשו נורמן שיפור ויעקב הלפרין שטח של כ- 1,000 דונמים מצפון לירקון ובכלל זה כ- 130 דונמים שיעודו לשמש כחוזה חקלאית. שיפור, שהשתקע בשטח החווה עם משפחתו חבר לקבוצה של עירוניים שרכשו כ- 325 דונמים בסמוך ויחידיו הקימו מושבה חדשה בשם כפר הדר. בשטח החווה ניטעו פרדסים, נבנו רפת ולול והיא שימשה מקור לתעסוקה ולהכשרה לפועלים חקלאיים ולחברי כפר הדר. הכניסה למתחם נעשתה מדרום, מרח' התכלת. המבנים הראשונים שנבנו במקום היו בית שיפור עצמו ומגדל מים ששימש את חוות שיפור. בדרום המתחם, בראש הגבעה בנתה האגודה השיתופית של כפר הדר שתי בריכות אגירה. פרטים נוספים אודות המתחם תוכלו למצוא בפירוט אודותיו במסגרת המסלול הסגול וכן בטיול הייעודי למתחם זה המוצע במסגרת המסלול הכתום - הוא טיול לבית הנערה. בריכות האגירה במתחם שיפור מיועד לשימור בריכות אלו מהוות נקודת ציון ונקודת תצפית שכגם שימשה בעבר גם כעמדת הגנה.

המסלול הכחול - טיול לאורך תוואי המים העירוני

בריכת האגירה כיום

11 בריכות האגירה בגבעת הכיבוש

כתובת: רחוב בן גמלא 28

נמשך מזרחה ברח' הבנים, נחצה את רמתיים ונמשך עד רח' יהושע בן גמלא. שם נפנה צפונה, עד מבנה העירייה שבבן גמלא 28. נכנס אל מבנה העירייה, שהגישה אליו מתאפשרת כמעט בכל שעות היממה. מבנה העירייה הינו חלק ממתחם גבעת הכיבוש, עליו פרטנו בהרחבה במסגרת המסלול הסגול. המבנה היה מוכר בעבר כבית ספר ממלכתי א'. כלקח ממאורעות 1929 הקציבה ההנהלה הציונית כספים לבניית מבנים ממוגנים ביישובים קטנים ומבודדים במטרה לרכז בהם את האוכלוסייה במקרה הצורך ולהגן עליה עד להגעת עזרה מן השלטונות. בשנת 1934 בנו אנשי רמתיים את הבניין הממוגן על גבעת הכיבוש ויעדו אותו לשמש כגן ילדים וכבית ספר. בשנת 2008 עבר ביה"ס למבנה חדש, גדול ומתקדם ברח' הבנים ואילו הבניין ההיסטורי שופץ והוכשר לשמש כבניין עיריית הדר השרון. בו מרוכזים מרבית השירותים הניתנים כיום לתושבי העיר. בחצר המתחם נראה שני מבנים עגולים - אלו הן בריכות האגירה הוותיקות של גבעת הכיבוש ובמסגרת הליך שיפוץ המתחם כולו, שומרו ושודרגו שתי בריכות המים והוסבו לחדר ישיבות מועצת העיר ולמועדון הנוער העירוני "הבאר" המשרת את צעירי העיר וחברי מועצת הנוער העירונית. בעתיד צפוי המתחם כולו להפוך למרכז הצעירים העירוני.

12 מגדל המים הראשון במגדיל

כתובת: רחוב אהבה 4 פינת רחוב הידידות

מרח' האהבה פינת הידידות לכיוון צפון מזרח, נעבור את כיכר אוסישקין לחיבורה עם רח' חנקין אשר שודרג לאחרונה והוא כולל טיילת רחבה המאפשרת צעדה מהנה ורכיבה על אופניים, נצמד מזרחה לאורך הטיילת עד לנקודת החיבור עם רח' ששת הימים - בסמוך למגדל המים גיל עמל בו התחלנו את סיורנו.

נצא מבניין העירייה, חזרה אל רחוב בן גמלא, נמשך צפונה עד רח' האיחוד, נפנה מזרחה ברח' האיחוד, וד' רומה ברח' הדרים. מזרחה ברח' אחוזה, ודרומה ברח' האהבה עד רח' הידידות. בצומת עם רח' הידידות נמצא מגדל המים. המגדל הוקם בשנת 1927 והוא מגדל המים הראשון שהוקם במושבה מגדיל. מגדל המים הכיל 600 קוב שמקורם בבאר סמוכה שמימיה הוזרמו אל המגדל ומשם אל בתי התושבים בכח הכבידה. מספר שנים מאוחר יותר הקימו בסמוך בריכת אגירה המכילה 1000 קוב. המגדל היווה נקודת מפגש חברתית, ובסיס לפעמון ששימש כשעון והורה על שעת ההשכמה וכאמצעי אזעקה מפני התקפות. המגדל שימש גם כמגדל שמירה ותצפית והוא מספק עד היום מים לתושבי השכונה. את הסיור נסיים בצעידה

המסלול הכחול - טיול לאורך תוואי המים העירוני